

Cinsel İçerikli Yayınların Ergenler Üzerindeki Etkileri ve Bazı Müdahale Yöntemleri

Bağdat Deniz KAYNAK¹

ÖZ

Ergenlik dönemindeki bireyler vakitlerinin büyük bir bölümünü çeşitli medya yayınları karşısında geçirmektedir. Filmler, televizyon, internet ve müzik klipleri gibi medya yayınlarında ise cinsel içerikli sunumlar yaygın bir biçimde gösterilebilmektedir. Bu yayınların izlenmesi ergenlerin erken yaşta cinsel ilişkiye girmesine, cinsel açıdan riskli davranışlarda bulunmasına, ergen hamileliklerine, erken yaşta alkol kullanımına, cinsellikle ilgili kalıp-yargıların beslenmesine, tecavüz mitlerinin kabulüne ve cinsellikle ilgili olumlu beklentilerin güçlenmesine yol açabilmektedir. Medyada sunulan cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkilerini azaltmanın pek çok yolu bulunmaktadır. Bu yollardan bazıları anne-baba medya düzenlemeleri, koruyucu sembollerin kullanımı ve medya okur-yazarlığı eğitimidir. Yapılan çalışmalar anne-babalar tarafından kullanılan kısıtlayıcı düzenlemelerin bir noktaya kadar olumlu sonuç verdiğini göstermektedir. Koruyucu semboller ise ebeveynler açısından kullanışlı olsalar dahi ergenlerde psikolojik tepkiselliğe yol açabilmekte ve umulanın aksine bir sonuç verebilmektedir. Buna karşın, medyada sunulan cinsel içerikli yayınlarla ilgili medya okur-yazarlığı eğitimlerinin olumlu etkisi pek çok çalışmayla ortaya konmuştur. Türkiye’de yaşayan gençlerin de medyada sunulan cinsel içerikli yayınlara internet veya televizyon gibi çeşitli yollardan maruz kalabilecekleri düşünüldüğünde, bu yayınların etkileri ve çözüm önerileri hakkında bilgi sunulması yararlı olabilecektir. Bu derleme çalışmasında da anne-babalar, politika yapıcılar ve bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara bilgi ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: medya, cinsel içerikli yayın, cinsel davranış, kalıp yargı, beklentiler

Kaynak, B. D. (2017). Cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkileri ve bazı müdahale yöntemleri. *Nesne*, 5(10), 265-287.

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, bgdkaynak(at)gmail.com

The Effects of Sexually Explicit Media Content on Adolescents and Some Intervention Methods

ABSTRACT

Adolescents spend most of their time with media. Media broadcasts such as television, movies, internet and music clips frequently include some degree of sexually explicit content. Exposure to these kind of sexual content in media may lead to early sexual intercourse, risky sexual behavior, adolescent pregnancy, alcohol and cigarette consumption, stereotypes about sexuality, acceptance of rape myths and the increase of positive expectancies about sexuality. There are several intervention methods to prevent adolescents from these negative effects. Some of these methods are parental mediation, use of media-rating systems, and media literacy education. Studies show that restrictive parental mediation prevents adolescents from the negative effects of sexual content in media to some degree. Media-rating systems seem useful for the parents but they may lead to forbidden fruit effect on adolescents. However, media literacy education on sexual content in media has a very clear and positive effect in the prevention. Adolescents in Turkey may also be exposed to sexually explicit content through various ways like internet or television. When this situation is considered, presenting information about the effects of sexually explicit content in media and some intervention methods about it may be beneficial. With this review, it is expected to present some information and recommendations to the politicians, parents and researchers.

Keywords: media, sexual content in media, sexual behavior, stereotype, expectancies

Günümüzde sinema, televizyon, müzik programları ve internet gibi kitlesel medya organları ergenlerin yaşamlarında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (2008) tarafından ilk ve orta öğretim düzeyinde eğitim alan öğrencilerle yapılan bir araştırmada, gençlerin çoğunluğunun (%50,4) günde en az 1-3 saat televizyon izlediği; azımsanmayacak bir bölümünün (%22,6) ise günlerinin 4-6 saatlik bir bölümünü televizyon karşısında geçirdiği ortaya konmuştur. Öte yandan, son dönemde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle ergenlerin bilgisayara ve internete ulaşmaları daha da kolaylaşmıştır. Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2014) tarafından yürütülen hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırmasında, interneti en fazla kullanan yaş grubunun %70'lik bir oranla 16-24 yaş aralığındaki bireyler olduğu gösterilmiştir. Yine TUIK (2013) tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, 11-15 yaş aralığındaki ergenlerin %45'i haftada 3-10 saat arasında internet kullanmaktadır.

Özellikle ergenlerin bu yayınların etkisine karşı daha korumasız olduğu düşünüldüğünde, bu medya organlarında sunulan yayınların içeriği ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu konuda yapılan pek çok içerik analizi çalışması (Kunkel ve ark., 2003; Pardun, 2002; Strasburger ve Donnerstain, 1999) televizyon, filmler ve dergiler gibi medya yayınlarında cinsel içeriğin oldukça yoğun bir biçimde bulunduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Kunkel ve arkadaşları (2003) tarafından yürütülen geniş kapsamlı bir içerik analizi çalışmasında ergenlerin izlemeyi tercih ettikleri gençlik yayınlarının %83'ünde cinsel davranışlar ya da cinselliğe göndermelerin bulunduğu gösterilmiştir. Strasburger ve Donnerstain (1999) tarafından yürütülen bir çalışmada ise, sıradan bir ergenin yılda 10,000-15,000 arasında cinsel görüntü, şaka ya da göndermeyle karşılaştığı gösterilmiştir. Yapılan alan yazın taraması sonucunda, Türkiye'de medyada sunulan yayınları cinsel içerik açısından değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna karşın, özellikle ergenlik dönemindeki izleyicileri hedefleyen gençlik dizilerinin cinsel içerikli sunumlar barındırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, ergenlik dönemindeki bireyler, yabancı dizi, film veya müzik kliplerine internet üzerinden kolaylıkla ulaşabilmektedir. Buradan hareketle ülkemizde yaşayan ergenlerin de cinsel içerikli yayınlara maruz kaldığı (düzeyi bilinmese de) düşünülebilir. Dolayısıyla, cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkileri hakkında yapılan çalışmaların sonuçlarının bilinmesi ve bazı çözüm önerilerinin ele alınması ülkemizde yaşayan ergenlerin yaşadıkları veya yaşayabilecekleri problemler hakkında yol gösterici olabilecektir.

Yapılan çalışmalar cinsel içerikli yayınların özellikle ergenlik dönemindeki bireyler açısından pek çok olumsuz sonucu olduğunu göstermektedir. Örneğin, cinsel içerikli medyayı izleme düzeyi ergenlerde erken yaşta cinsel davranışlara

(Collins ve ark, 2004; O'Hara ve ark., 2012), erken yaşta cinsel birlikteliğe (Borwn ve ark., 2006; Gottfried ve ark., 2013) ve riskli cinsel davranışlara (Braun-Courville ve Rojas, 2009; Chandra ve ark., 2008); cinselliğe yönelik olumlu beklentilere (Bleakley, 2009; Ragsdale ve ark., 2013; Ragsdale ve ark., 2014) ve cinsellik hakkında çarpıtılmış kalıp yargılara (Brown ve L'Engle,2009; Kaestle, Halpern ve Brown, 2007; Ward, 2002) neden olabilmektedir. Ancak, yapılan alan yazın taramasında hem medyada sunulan yayınların içeriği hem de bu yayınların ergenler üzerinde etkisi konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Buna karşın, Türkiye'de yaşayan ergenlerin cinsel içerikli yayınlara internet veya televizyon gibi çeşitli yayın organları aracılığı ile maruz kalıyor olabilecekleri düşünüldüğünde bu yayınların etkileri ve çeşitli çözüm önerileri sunulmasının yararlı olabileceği düşünülebilir. Bu derleme çalışmasının temel amacı da medyada sunulan cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkileri ve olası çözüm yolları konusunda ayrıntılı bir bilgi sunmaktır.

Bu derleme çalışmasının ilk bölümünde medyada sunulan cinsel içerikli yayınların tutumlar, inançlar, beklentiler ve davranışlar üzerindeki etkisi ele alınacaktır. İkinci bölümünde ise, ergenleri medyada sunulan bu yayınların etkisinden koruyabilmek için başvurulabilecek olası çözüm yöntemleri incelenecektir.

Cinsel İçerikli Yayınların Ergenler Üzerindeki Bazı Olumsuz Etkileri

Özellikle uluslararası alan yazında medyada sunulan cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu bölümde medyanın bu olumsuz etkileri riskli cinsel davranışlar, cinsellikle ilgili tutum ve inançlar ve cinsellikle ilişkili abartılı ve olumlu beklentiler kapsamında ele alınacaktır. Cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkileriyle ilgili çalışmalardan bazıları aşağıda sunulan tabloda da özetlenmiştir.

a. Davranışlar üzerindeki etkiler

Cinsellik ve cinsellikle ilgili konular ergenlik dönemindeki bireyler açısından belki de en önemli konulardan biridir. Bu dönemde ergenler arasında cinsel ilişkiye girme ya da cinsellik öncesi davranışlar daha yaygın bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu gelişim döneminde bireyler cinsellik konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıkları için yaşadıkları cinsellik sonucunda baş edemeyecekleri bedellerle (erken yaşta hamilelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi) yüz yüze gelebilmektedir (Ward, 2003). Çeşitli medya organlarında sunulan cinsel içerikli yayınlar bu dönemdeki bireylerin erken yaşta cinsel ilişkiye girme ve cinsel ilişkiye girerken riskli davranışta bulunma düzeylerini etkileyebilmektedir (Brown ve

L'Engle, 2009; Brown ve Newcomer, 1991; Collins ve ark., 2004; Jackson, Brown ve L'Engle, 2007).

Tablo 1

Cinsel İçerikli Yayınların Ergenler Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çalışmalardan Bazıları (çalışmalar etki türüne göre sıralanmıştır)

Çalışmacı	Yayın Yılı	Çalışma Yöntemi	Medya Türü	Etki
Brown ve ark.	2006	Boylamsal	Çeşitli-Televizyon, Film, Müzik vb.	Cinsel ilişki
L'Engle, Brown ve Kenneavy	2006	Boylamsal	Çeşitli-Televizyon, Film, Müzik vb.	Cinsel İlişki Niyeti
Collins ve ark.	2004	Boylamsal	Çeşitli-Televizyon, Film, Müzik vb.	Hafif Cinsel Davranış-Cinsel İlişki
Ashby, Acari ve Admonson	2006	Boylamsal	Televizyon	Cinsel İlişki
Brown ve Newcomer	1991	Kesitsel	Televizyon	Cinsel İlişki
Gottfried ve ark.	2013	Boylamsal	Televizyon Drama vs. Komedi	Cinsel İlişki
O'Hara ve ark.	2012	Boylamsal	Sinema Filmi	Cinsel İlişki-Riskli Cinsellik
O'Hara ve ark.	2013	Boylamsal	Sinema Filmi	Cinsel İlişki-Alkol Kullanımı
Pardun, L'Engle ve Brown	2005	Boylamsal	Medya türü etki karşılaştırması	Cinsel İlişki
Wingoo ve ark.	2003	Boylamsal	Müzik Klipleri	Riskli Cinsel Davranışlar
Brown ve L'Engle	2009	Boylamsal	Pornografi	Cinsel İlişki
Haggstrom-Nordin, Hansom ve Tyden	2005	Kesitsel	Pornografi	Arkadaşlarla Cinsel İlişki
Vandenbosch ve Eggermont	2013	Boylamsal	Pornografi	Cinsel İlişki
Çetin ve ark.	2008	Kesitsel	Pornografi	Cinsel İlişki
Courville ve Rojas	2009	Kesitsel	Pornografi	Riskli Cinsel Davranışlar
Jackson, Brown ve L'Engle	2007	Boylamsal	Film	Riskli Davranışlar
Chandra ve ark.	2008	Boylamsal	Televizyon	Ergen Hamileliği
Ward	2002	DeneySEL ve İlişkiSEL	Televizyon	Kalıp Yargılar
Ward ve Friedman	2006	DeneySEL ve İlişkiSEL	Prime Time Televizyon	Kalıp Yargılar

Devam ediyor...

Çalışmacı	Yayın Yılı	Çalışma Yöntemi	Medya Türü	Etki
Davis ve Mares	1998	Kesitsel	Talk Show	Olumlu Beklentiler
Baams ve ark.	2015	Boylamsal	Çeşitli-Televizyon, Film, Müzik vb	Cinsellik Konusunda Müsamahakâr Tutumlar
Kistler ve Lee	2009	Deneyssel	Müzik Klipleri	Kalıpyargılar
Ward, Hannsbrough ve Walker	2005	Deneyssel ve İlişkisel	Müzik Klipleri	Kalıpyargılar
Keastle, Halper ve Brown	2007	Kesitsel	Müzik Klipleri	Tecavüz Mitleri
Peter ve Valkenburg	2009a	Boylamsal	Pornografi	Kadınların Nesneleştirilmesi
Peter ve Valkenburg	2007	Kesitsel	Pornografi	Kadınların Nesneleştirilmesi
Bleakley ve ark.	2009	Kesitsel	Filmler ve İnternet	Beklentiler
Ragsdale ve ark.	2013	Kesitsel	Müzik Kanalları	Beklentiler
Larson	1996	Kesitsel	Pembe Diziler	Beklentiler
Martino ve ark.	2009	Boylamsal	Televizyon	Beklentiler ve Pişmanlık
Peter ve Valkenburg	2009b	Boylamsal	Pornografi	Beklentiler ve Memnuniyetsizlik

Albert Bandura (1967, 1994) tarafından ortaya atılan sosyal bilişsel kurama göre bireyler yeni davranışları sadece kendi davranışlarının ortaya çıkardığı sonuçlardan hareketle öğrenmemektedir. Bunun yerine, çevreyi aktif bir biçimde gözlemlemekte ve başkalarının davranışlarının sonuçlarından da yararlanmaktadır. Medya da bu gözlem alanlarından biridir. Kurama göre (Bandura, 1994) gözlenen bir davranışın taklit edilebilmesi için dikkat çekici olması, birey tarafından soyutlanması, tekrar davranışa dönüştürülmesi ve sergilenen davranışın ödülle sonuçlanacağına dair bir güdünün oluşması gerekmektedir. Medya ve ergenlik dönemi ele alındığında yapılan cinsel içerikli yayınların taklit edilme olasılığını arttıracak birçok etmen olduğu göze çarpmaktadır. Güzel kadınlar ve yakışıklı erkekler bu yayınların dikkat çekiciliğini arttırmakta (Peter ve Valkenburg, 2009a), ergenlik dönemindeki gençler cinsel konularda daha duyarlı bir hale gelebilmekte ve gözlemledikleri davranışlar konusunda daha fazla hayal kurabilmekte (Peter ve Valkenburg, 2008) ve medyada cinsellik daha çok kısa vadedeki olumlu sonuçlarıyla gösterilmekte, daha çok elde edilecek haz ve ödüllere odaklanılmaktadır (Kunkel ve ark., 2003). İşte bütün bu etmenler cinsel içerikli yayınların gençler tarafından kolaylıkla (belki de acemi bir şekilde) taklit edilmesine neden olabilmektedir.

Yapılan ampirik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bulgular da cinsel içerikli medya yayınlarına maruz kalmanın hem cinsel ilişkiye girme niyetini (L'egle, Brown ve Kenneavy, 2006), hem cinsellik öncesi davranışları (göğüs ve genital bölgelere dokunma gibi) (Collins ve ark., 2004), hem de tam cinsel ilişkiye girme düzeyini (Ashby, Acari ve Edmonson, 2006) arttırdığını göstermektedir. Örneğin, L'egle, Brown ve Kenneavy (2006) tarafından yürütülen bir boylamsal çalışmada, önceki dönemde izlenen cinsel içerikli yayınların cinsellik öncesi davranışlar ve cinsel ilişkiye girme niyetini arttırdığı ortaya konmuştur. Hatta, medyanın bu cinsel davranış ve niyetleri yordama konusunda ebeveynler, dini inanış ve okul gibi etmenlerden daha fazla katkı sağladığı ve bu konuda oldukça önemli bir belirleyici olduğu gösterilmiştir. Başka bir boylamsal çalışmada da (Brown ve ark., 2006), medya kanalları yoluyla daha fazla cinsel içeriğe maruz kalan gençlerin daha sonraki iki yıllık dönemde cinsel ilişkiye girme olasılıklarının 2.2 kat daha fazla olduğu gösterilmiştir. Bütün bu çalışmaların yanı sıra, cinsel içeriğe televizyon (Brown ve Newcomer, 1991), popüler sinema filmleri (Nalkur, Jamieson ve Romer, 2010; O'Hara ve ark., 2012), müzik klipleri (Pardun, L'Engle ve Brown, 2005) ve açık pornografik yayınlar yoluyla (Brown ve L'engle, 2009; Haggstrom-Nordin, Hansom ve Tyden, 2005; Vandenbosch ve Eggermont, 2013) maruz kalmanın ergenlerde erken yaşta cinsel ilişkiye girme düzeyini arttırdığını gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır. Son olarak, ülkemizde yürütülen bir araştırmada (Çetin ve ark., 2008) erkek ergenlerde pornografik yayınları izlemenin tam cinsel birlikteliğe girmeyi yordadığı ortaya konmuştur.

Ergenlik dönemindeki bireylerin cinsellik konusunda deneyimsizlikleri göz önünde bulundurulduğunda, cinsel içerikli yayınlar ne yazık ki ergenlerin sonradan ciddi bedeller ödedikleri (örn. ergen hamileliği; Chandra ve ark., 2008) riskli davranışlarda bulunmalarına da yol açabilmektedir. Örneğin, altı aşamada yürütülen boylamsal bir çalışmada (O'Hara ve ark., 2013) ergenlerde ilk dönemlerde cinsel içerikli filmleri izleme düzeyinin sonraki dönemlerde prezervatif kullanmama, tek gecelik ilişkilere girme gibi cinsel açıdan riskli davranışlarda bulunma olasılığını arttırdığı gösterilmiştir. Bunun yanı sıra, diğer boylamsal bir çalışmada (Wingoog ve ark., 2003) müzik kliplerini yoğun bir biçimde izlemenin ergenlerde (genç kadınlar) riskli davranışlarda bulunma olasılığını arttırdığı ortaya konulmuştur. Şöyle ki, bu müzik kliplerini ilk dönemde yoğun bir biçimde izleyen ergenlerin (düşük düzeyde izleyenlerle karşılaştırıldığında) daha sonraki dönemde tutuklanma risklerinin 2.5 kat, birden fazla cinsel partnere sahip olma olasılıklarının 2 kat, cinsel yolla bulaşan bir hastalığa yakalanma olasılıklarının ise 1.5 kat daha fazla olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, internette pornografik yayınları izleyen ergenlerin yaşam boyu birden fazla partnere sahip olma, son üç ay içerisinde birden fazla partnere sahip olma, alkol ya da madde tesiri altında cinsel ilişkiye girme olasılıklarının izlemeyenlere oranla daha fazla olduğu gösterilmektedir (Braun- Courville ve Rojas, 2009).

Şimdiye dek üzerinde durulan gerek boylamsal gerek kesitsel çalışmalar tutarlı bir biçimde medyada cinsel içerikli yayınlara maruz kalmanın cinsel ilişki öncesi davranışları, tam cinsel ilişkiyi ve cinsel açıdan riskli davranışları yordadığını göstermektedir. Ancak bu ilişkinin yönü konusunda kesin bir kaniya varmak oldukça güçtür. Daha açık bir ifadeyle, cinsel içerikli yayınları daha fazla izleyen bireylerin cinsel açıdan daha aktif olmaları beklenebileceği gibi; cinsel açıdan daha aktif olan bireylerin cinsel içerikli yayınları daha fazla izlemesi de beklenebilir. Medya uygulama modeline (Brown ve Steele, 1995; Steele, 1999) göre de gençler kendi yaşam biçimleri ve çevrelerinden yola çıkarak izledikleri medyayı şekillendirmekte, izledikleri medya da onların davranışlarını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla tek yönlü bir neden sonuç ilişkisi kurmak yerine dairesel bir ilişkiden söz etmek daha sağlıklı bir yaklaşım olabilir. Yakın dönemde yapılan boylamsal çalışmalar da (Bleakley ve ark., 2008; Hennessy ve ark., 2009) medyada sunulan cinsel içerikli yayınlarla cinsel davranışlar arasında çift yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalardan birinde (Bleakley ve ark., 2008) medyada cinsel içerikli yayınlara maruz kalmanın ergenlerde cinsel davranışları arttırdığı; cinsel açıdan daha aktif ergenlerin de cinsel içerikli yayınları daha fazla izledikleri gösterilmiştir. Diğer çalışmada ise (Hennessy ve ark., 2009) ergenlerde cinsel içerikli yayınları izleme ile cinsel davranışların birbirleriyle ilişkili olduğu ve birlikte arttığı gösterilmiştir.

b. Cinsellik ve cinsiyete ilişkin tutum ve inanışlar üzerindeki etkiler

Bireyler ergenlik döneminde cinsellik ve cinsiyet rollerine dair çeşitli tutum ve inançları öğrenerek büyümektedir. Bir toplumsallaşma aracı olan medya da bu tutum ve inançları şekillendiren en önemli kurumlardan biridir. Gerbner tarafından ortaya atılan ekme kuramına (Gerbner, 1998; Gerbner ve ark., 1994; Gerbner ve Gross, 1976) göre özellikle televizyon günümüzde en önemli iletişim araçlarından biri haline gelmiştir ve izleyicilerine kendi gerçekliğini aşlamaktadır (ekmektedir). Buna göre, pek çok insan günün belirli bir bölümünü televizyon izleyerek geçirmektedir. Dolayısıyla da televizyon bu insanlar için kendi gerçekliğini oluşturmaktadır. Kurama göre oluşturulan bu gerçeklikten özellikle çocuklar ve gençler daha fazla etkilenmektedir. Çünkü bu bireyler henüz televizyonla karşılaştıracakları bir değer sistemi geliştirmemiştir. Dolayısıyla da medyada gördükleri gerçekliği tutum ve inanç sistemine daha hızlı bir şekilde yerleştirebilirler. Medya gerçekliğinde cinsellik genellikle olumsuz bir sonucu olmayan bir eğlence olarak sunulabilmekte, kadınlar kendilerini erkeklere beğendirmeye çalışan birer nesne gibi gösterilirken erkekler cinsellik düşkünü bireyler olarak sunulmaktadır (Ward, 1995, Ward ve Friedman, 2006). Bu şekilde sunulan gerçeklik ise ergenlerin özellikle cinsellik ve cinsiyet rolleri ile ilgili tutum ve inanç sistemlerini etkileyebilmektedir.

Medyada sunulan cinsel içerikli yayınlar yukarıda da bahsedildiği gibi cinsellik açısından çeşitli kalıp yargılar barındırmaktadır (Ward ve Friedman, 2006). Dolayısıyla bu tür yayınlara maruz kalmak ergenlik dönemindeki bireylerin cinsellikle ilgili çeşitli kalıp yargılar geliştirmesine ve bu konudaki kalıp yargıları daha fazla benimsemesine neden olabilmektedir (Beem ve ark., 2015; Keastle, Harpern ve Brown, 2007; Vandenbosch ve Eggermont, 2012; Ward, 2002; Ward ve Friedman, 2006). Örneğin, bu konuda yürütülen bir çalışmada (Ward, 2002) daha yoğun ve ilgili bir biçimde televizyon izleyen gençlerin cinsellikle ilgili kalıp yargıları daha fazla benimsedikleri gösterilmiştir. Başka bir deneysel çalışmada da (Ward ve Friedman, 2006), benzer biçimde, cinsellikle ilgili kalıp yargılar barındıran görüntüleri izleyen ergenlerin cinsellikle ilgili kalıp yargıları daha fazla benimsediği gösterilmiştir.

Medyada sunulan cinsel içerikli yayınlar ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılarını da şekillendirebilmektedir. Bu yayınlarda erkekler güçlü, aktif ve maceracı; kadınlar ise çekici ve edilgen kişiler olarak sunulmaktadır (Kistler ve Lee, 2009). Özellikle son dönemlerde ergenlerin internet yoluyla ulaşabildikleri pornografik yayınlarda erkekler güçlü ve etkin kişiler olarak gösterilirken kadınlar zayıf ve edilgen bireyler olarak sunulabilmektedir (Peter ve Valkenburg, 2007). Dolayısıyla, bu yayınlara maruz kalan ergenler kadını ve erkeksi kalıp yargıları daha fazla benimseyebilmekte ve kadını daha fazla nesneleştirebilmektedir (kadın bedenine nesne/obje olarak bakma). Örneğin, Ward, Hansbrough ve Walker (2005) tarafından ergenlerle yürütülen bir çalışmada müzik kliplerini daha fazla izleyen bireylerin kadını ve erkeksi kalıp yargıları daha fazla benimsediği gösterilmiştir. Kistler ve Lee (2009) tarafından yürütülen başka bir çalışmada ise cinsellik içeren müzik kliplerini izleyen erkeklerin, izlemeyenlerle karşılaştırıldığında, kadın bedenini daha fazla nesneleştirdiği gösterilmiştir. Peter ve Valkenburg (2007) tarafından yürütülen bir çalışmada da, pornografik yayınlara daha fazla maruz kalan ergenlerin kadınların cinsel obje olduğuna dair inancı daha fazla benimsedikleri gösterilmiştir.

Ne yazık ki, medyada sunulan cinsel içerikli yayınlar ergenlerin tutum ve inanışlarını sadece toplumsal cinsiyet ve cinsellikle ilgili kalıp yargılar konusunda şekillendirmemektedir. Bu yayınlarda sunulan cinsel içerik, şiddet içeriğiyle de birleştiğinde, bu dönemdeki bireylerin tecavüz mitlerini (flört ettiğim birini cinsel ilişkiye zorlamak kabul edilebilir bir davranıştır gibi) dahi güçlendirebilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülen bir çalışmada da (Kaastle, Halpern ve Brown, 2007) televizyonda gösterilen cinsel içerikli müzik kliplerini daha fazla izleyen erkeklerin flörtle ilgili tecavüz mitlerini daha fazla benimsedikleri ortaya konulmuştur.

Şimdiye kadar vurgulanan çalışmalarda da açık bir biçimde görüleceği üzere, çeşitli medya organlarındaki cinsel içerikli yayınlar ergenlerin cinsellik ve cinsiyetle ilgili tutum ve inanışlarını etkileyebilmektedir. Ancak, daha önce de bahsedildiği gibi medya uygulama modeline göre (Steele ve Brown, 1995) ergenler takip edecekleri medyayı kendileri seçebilmekte ve bu seçimler kendi tutumlarını şekillendirebilmektedir. Peter ve Valkenburg (2009b) tarafından ergenlerle yürütülen boylamsal bir çalışmada da, internet yoluyla izlenen pornografik yayınlarla kadınların cinsel obje olduğuna dair inanç arasında çift yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Buna göre, erken dönemde cinsel yayınları izleme düzeyi sonraki dönemde kadınların cinsel obje olduğuna dair inancı güçlendirmektedir. Aynı şekilde, erken dönemde kadınların cinsel obje olduğuna daha fazla inanan erkekler, sonraki dönemde internet pornografisini daha fazla izlemektedir.

Buraya kadar bahsedilen çalışmaların da işaret ettiği gibi medyada sunulan cinsellik pek çok yolla ergenlerin tutum ve inanışlarını olumsuz bir biçimde şekillendirmektedir. Ancak cinsel içerikli yayınlar tutum ve inançları şekillendirmekle kalmamakta, beklentiler üzerinde de önemli bir etki yapmaktadır. Devam eden bölümde cinsel içerikli yayınların ergenlik dönemindeki bireylerin cinsellikle ilişkili beklentileri üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

c. Cinselliğe ilişkin beklentiler üzerindeki etkiler

Beklentiler bireylerin herhangi bir davranışta bulunma sonucunda ortaya çıkabilecek olumlu ya da olumsuz sonuçlar hakkındaki inanışları olarak tanımlanmaktadır (Ragsdale ve ark., 2013). Ergenlerin de cinsel ilişkiye girme sonucunda ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz pek çok beklentisi bulunmaktadır. Örneğin, ergenlerin cinsel ilişki sonucunda zevk almak, özgüvenin artması, ilişki ortağıyla duygusal açıdan yakınlaşma ya da arkadaşların gözünde saygınlığın yükselmesi gibi olumlu beklentileri bulunabilmektedir (Bleakley ve ark., 2009). Buna karşın, partnerle ilişkinin zedelenmesi, arkadaşların gözünde değer kaybı, ailenin olumsuz tepkisi, hamilelik ya da cinsel yolla bulaşan bir hastalığa yakalanma gibi olumsuz beklentiler de bulunabilmektedir (Ragsdale ve ark., 2013).

Medyada sunulan cinsel içerikli yayınlarda genellikle cinselliğin olumlu sonuçlarına vurgu yapılmakta ve olumsuz yönleri göz ardı edilebilmektedir (Kunkel ve ark., 2003). Bu yayınları izleyen gençler de cinsellik konusunda abartılmış olumlu beklentilere sahip olabilmektedir. Yürütülen çalışmalar da bu yönde bulgulara işaret etmektedir (Bleakley ve ark., 2009; Davis ve Mares, 1998; Gottfried ve ark., 2013; Ragsdale ve ark., 2014). Örneğin, ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülen bir çalışmada (Bleakley ve ark., 2009) filmler ve interneti cinsel bilgi kaynağı olarak kullanan ergenlerin, diğerlerine oranla, cinsellik hakkında daha

olumlu beklentilere sahip oldukları gösterilmiştir (Cinsellik bana zevk verir, kendimi iyi hissetmemi sağlar gibi). Yine ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülen 3 aşamalı boylamsal bir çalışmada (Ragsdale ve ark., 2013) katılımcıların müzik kliplerini izleme süreleriyle cinsellik sonucunda ortaya çıkabilecek sosyal kazanım beklentileri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunduğu gösterilmiştir. Buna karşın, müzik kanallarını izleme süresiyle cinsellik sonucunda oluşabilecek fiziksel problem beklentileri arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Lise öğrencileriyle yürütülen başka bir çalışmada da (Larson, 1996) pembe dizilerde sunulan olaylar zincirinin erken hamilelik sonucunda oluşabilecek problemler konusunda daha iyimser bir algıya neden olduğu gösterilmiştir. Buna göre, dizi izleyicileri, izlemeyenlerle karşılaştırıldığında, bu ergen annelerin iyi bir işe sahip olduklarını, fakirlik içerisinde yaşamadıklarını ve iyi bir eğitime sahip olduklarını daha fazla düşünmektedir. Talk Show programlarının ergenlerin cinsellik hakkındaki beklentileri üzerindeki özgül etkisinin incelendiği bir başka çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Davis ve Mares, 1998).

Medyada sunulan cinsel içerikli yayınlar nedeniyle oluşabilecek gerçekçi olmayan beklentiler ergenlerde bu beklentileri karşılayamamaktan ötürü bir pişmanlığa da neden olabilmektedir. Başka bir ifadeyle, medyada sunulan cinsel içerikli yayınlarda cinsellik sonucunda oluşabilecek olumlu sonuçlara odaklanılması ergenlerde de kendi cinsellikleri hakkında gerçekçi olmayan beklentilere neden olabilmektedir. Bu beklentilerin karşılanmaması ise bu bireylerin cinsellik sonucunda pişmanlık yaşamaları sonucunu doğurabilmektedir. 12-17 yaşları arasındaki ergenlerle yürütülen 3 aşamalı boylamsal bir çalışmada da (Martino ve ark., 2009) televizyonda gösterilen cinsel içeriğin beklentiler ve pişmanlık duygusu üzerinde bu yönde bir etkisinin olduğu gösterilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre ilk dönemde televizyondaki cinsel içeriği izleme düzeyi sonraki dönemde cinsel ilişkiye girmekten dolayı pişmanlık hissetme düzeyini yordamıştır. Ayrıca, çalışmaya katılan ergenlik dönemindeki erkeklerden cinsel içeriğe daha fazla maruz kalanlarla ilgili oldukça ilginç bir durum daha ortaya konmuştur. Şöyle ki, bu katılımcıların cinsel ilişkiye girmeden önceki olumlu beklentileri cinsel ilişkiye girdikten sonra anlamlı bir şekilde düşmüştür. Bu bulgular da, televizyonlarda gösterilen cinsel içerikli yayınların özellikle erkeklerde gerçekçi olmayan beklentilere ve cinsellik sonrasında pişmanlığa neden olduğuna işaret etmektedir.

Son olarak, pornografik yayınlarda sunulan çekici karakterler ve cinsellik sonucunda oluşan yüksek doyum gençlerde yukarı doğru sosyal karşılaştırmaya neden olabilmektedir. Özellikle, ergenlik dönemindeki bireyler, cinsel deneyimlerinin de az olması nedeniyle, bu yayınlarda sunulan abartılı çekicilik ve doyumun gerçekliği konusunda yanılabilen ve kendi cinsellikleri konusunda beklentilerini yükseltebilmektedir. Dolayısıyla bu ergenlerin, kendi cinsellikleri ile

ilgili memnuniyeti düşebilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülen üç aşamalı boylamsal bir çalışmada da (Peter ve Valkenburg, 2009a) erken dönemde internet yoluyla pornografik yayınları izleme düzeyinin, sonraki dönemlerde ergenlerde vücutları ve deneyimlerine ilişkin cinsel memnuniyeti düşürdüğü gösterilmiştir. Bu durum özellikle cinsel açıdan deneyimsiz ergenlerde daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Cinsel İçerikli Yayınların Olumsuz Etkilerini Azaltmaya Yönelik Bazı Müdahale Yolları

Bu bölüme kadar sunulan verilerden de anlaşılacağı gibi, medyada sunulan cinsel içerikli yayınların ergenler üzerinde oldukça geniş bir alanda hiç yadsınamayacak bir etkisi bulunmaktadır. Peki ergenlerin bu etkilerden korunması için neler yapılabilir? Anne babaların bu konuda yapabilecekleri nelerdir? Özellikle televizyonlarda kullanılan akıllı işaretler ne kadar etkilidir? Medya okur-yazarlığı eğitimleri alternatif bir çözüm olabilir mi? Bu bölümde bu soruların yanıtları aranmaya çalışılacaktır.

a. Anne-baba müdahaleleri

Cinsel içerikli yayınların çocukları üzerindeki etkisi konusunda belki de en başta ebeveynler sorumluluk hissetmektedir. Bu sorumluluk hissiyle cinsel içerikli yayınların etkisini azaltmak için bazı müdahalelerde bulunmakta ve çeşitli düzenleme çabaları ortaya koymaktadırlar. Anne-babaların düzenleme çabaları genel olarak üç farklı biçimde gerçekleşebilmektedir: Etkin düzenleme, kısıtlayıcı düzenleme ve birlikte izleme (covieving) (Nathanson, 2001). Etkin düzenleme yolu, ailenin cinsel medya içeriğini etkin bir biçimde çocuğuyla tartışmasını içermekte; kısıtlayıcı düzenleme yöntemi, ebeveynlerin televizyon ve diğer medya kanallarında geçirilen sürenin kısıtlanması yoluyla gerçekleşmekte; birlikte izleme yolu ise ebeveynlerin basit bir biçimde medya yayınlarını çocuklarıyla birlikte izlemesini kapsamaktadır (Nathanson, 2001).

Ebeveynler çocuklarının medya yayınlarına ulaşımını kısıtlayarak bu yayınlara maruz kalma düzeyine müdahale edebilirler. Bu şekilde de cinsel içerikli yayınların etkisini azaltmaya çalışabilirler. Yapılan çalışmalar da bu kısıtlama çabalarının bir yere kadar etkin olduğuna işaret etmektedir. Fisher ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada ebeveynlerin kısıtlayıcı medya düzenlemelerinin daha sonraki dönemlerde ergenlerin cinsel ilişkiye girme risklerini ve cinsel ilişkiye girme niyetlerini azalttığı gösterilmiştir. İskoçya’da yaşayan ergenlerle yürütülen bir başka çalışmada da (Parkes ve ark., 2013), ebeveynlerin cinsel medya konusunda kısıtlayıcı düzenlemelerinin ergenlerde cinsel ilişkiye

girme riskini azalttığı gösterilmiştir. Ancak, bu kısıtlayıcı düzenlemeler bir noktadan sonra umulanın tam aksine bir etki yapabilmektedir. Şöyle ki, medya diyetleri kısıtlanan ergenler bu materyallere başka yollarla ulaşabilmekte ve bu materyallerden daha fazla etkilenebilmektedir. Nikken ve Graaf'ın (2013) yürüttüğü iki aşamalı boylamsal bir çalışmada da, erken dönemde aileleri tarafından medya kullanımını kısıtlanan genç kızların sonraki dönemde cinsel ilişkiye girme olasılıklarının arttığı gösterilmiştir.

Ebeveynler medyada sunulan cinsel içeriği etkin bir biçimde çocukları ile tartışarak (etkin düzenleme) veya bu yayınları çocuklarıyla birlikte izleyerek de bu yayınların olumsuz etkisini azaltmaya çalışabilirler. Ancak, yapılan alan yazın taramasında etkin düzenleme veya birlikte izleme yöntemlerinin olumlu sonuçlarını gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna karşın, Fisher ve arkadaşları (2009) ne etkin düzenlemenin ne de birlikte izlemenin ergenlerin cinsel davranış ve niyetleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Parkes ve arkadaşları da (2013) birlikte izleme yoluyla düzenlemenin ergenlerin cinsel ilişkiye girme riskini etkilemediğini göstermiştir. Bu iki düzenleme yöntemiyle ilgili daha net bir sonuca varılabilmesi için yeni çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

b. Koruyucu sembol (akıllı işaret) sistemleri ve yasak meyve etkisi

Medyada cinsel içerikli yayınların etkilerini azaltmak için kullanılan bir diğer yöntem de ekranlarda koruyucu semboller kullanmaktır. Bu semboller, bir yayının (film, televizyon, sanal oyunlar gibi) hangi yaş grubu için uygun olduğunu ve bu yayının içeriğiyle ilgili kısa bilgileri hızlı bir biçimde izleyicilere bildirmektedir. Özellikle ebeveynler bu işaretlerden yola çıkarak çocuklarının medya kullanımını daha kolay bir biçimde kontrol edebilmektedir.

Koruyucu sembollerin uygulanması Amerika'da 1960'lı yıllara kadar dayanmaktadır (Bushman ve Cantor, 2003). Ülkemizde ise bu işaretlerin kullanımını 23 Nisan 2006 tarihinden itibaren başlamıştır (RTÜK, 2012). Bu sistemdeki işaretlerden dördü yayınların yaş sınırı ile ilgili bilgi vermekte (Genel izleyici kitlesi, +7, +13 ve +18) üçü ise yayınların içeriği ile ilgili (şiddet, cinsellik ve olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar) uyarı yapmaktadır. RTÜK (2012) tarafından yürütülen Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırmasında bu sembollerin anne babalar açısından yararlı sonuçlarının olduğu gösterilmiştir. Buna göre, katılımcıların %62'lik bir bölümü akıllı işaretlerin kullanımını faydalı bulduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, katılımcıların %53'lük bir bölümü bu işaretlerin televizyon izleme tercihlerini etkilediğini belirtmiştir.

Ekranlarda kullanılan koruyucu sembollerin anne ve babaları bilgilendirme konusunda başarılı olduğu görülmektedir (RTÜK, 2012; Woodard, 2000). Ancak, bu sembollerin özellikle ergenler üzerinde istenenin tam aksine bir etkisinin olduğu da ileri sürülmektedir. Şöyle ki, bazı çalışmacılar (Bushman, 2006; Bushman ve Cantor, 2003) bu sembollerin bireyler üzerinde psikolojik tepkiselliğe yol açabileceğini bu nedenle de programları daha çekici bir hale getirebileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım temelini psikolojik tepkisellik kuramından almaktadır. Kurama göre (Brehm ve Brehm, 1981) bireyler herhangi bir davranış konusunda kısıtlandıkları ya da engellendikleri zaman psikolojik bir tepki geliştirmektedir. Bu tepki de bireyin kendi özgürlüğünü onarmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, bireyler bu tepkiyle birlikte engellenen davranışı daha fazla yapma isteği duymaktadır. Televizyonda konulan koruyucu semboller de ergenlerin bu engellenmeyi hissetmelerine ve bu programları izlemeyi daha fazla istemelerine yol açabilmektedir.

Alan yazında, koruyucu sembollerin psikolojik tepkiselliğe yol açtığını gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Bushman, 2006; Bushman ve Cantor, 2003; Decock ve van Looy, 2011; Bijvank ve ark., 2009). Örneğin, Bushman ve Cantor (2003) tarafından yürütülen bir meta analiz çalışmasında, medyada kullanılan sembollerin 8 yaş üzerindeki bireylerde (özellikle de erkek ergenlerde) daha fazla ilgiye yol açtığı gösterilmiştir. Koruyucu sembollerin video oyunlarının çekiciliği üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada da (Decock ve van Looy, 2011) bu oyunların üzerine koyulan uyarıcıların bu oyunları 12 yaşından daha büyük katılımcılar için daha cazip hale getirdiği gösterilmiştir. Benzer şekilde video oyunları üzerine konan yaş ve şiddet uyarılarının katılımcılar üzerindeki etkisini inceleyen deneysel bir çalışmada (Bijvank ve ark, 2009) bu işaretlerin 7-8 yaşındaki çocuklarda bile oyunları daha cazip hale getirdiği gösterilmiştir.

c. Medya okur-yazarlığı eğitimi

Medya okur-yazarlığı genel olarak bireylerin medyada sunulan mesajlara ulaşma, analiz etme ve bu mesajları eleştirel düşünmeye tabi tutma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Hobbs, 1998). Ayrıca medya okur-yazarlığı eğitimi temel olarak bireylerin medya mesajlarını mantık çerçevesinde işlemesine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Buna göre, medya okur-yazarlığı eğitimi sayesinde özellikle bilgi açısından yetersiz olan çocuk ve gençlerin medya mesajlarına karşı kuşkucu bir şekilde yaklaşması ve bu mesajları eleştirel bir düşünmeye tabi tutması hedeflenmektedir. Bu şekilde de, bireylere medyada sunulan yayınların aslında birebir gerçekliği yansıtmadığı ve bu mesajların akıl süzgecinden geçirilmesi gerektiği öğretilmektedir (Pinkleton ve ark., 2012).

Medya okur-yazarlığı eğitimi şiddet, alkol ve sigara sunumunun etkilerinin azaltılması için kullanıldığı gibi medyada sunulan cinsel içerikli yayınların etkisini azaltmak amacıyla da kullanılabilir (Jeong, Cho ve Hwang, 2012). Bu tür okur-yazarlık eğitimlerinde medyada sunulan cinsel içerikli yayınlar hakkında iç görü kazandırılmakta ve medyada sunulan bu yayınların etkileri ergenlik dönemindeki bireylerle tartışılmaktadır (Pinketon ve ark., 2008). Özellikle son dönemlerde yapılan çalışmalar (Pinketon ve ark., 2008; Pinketon ve ark., 2012; Pinketon ve ark., 2013) medya okur-yazarlığı eğitiminin medyada sunulan cinsel içerikli yayınların ergenler üzerindeki etkilerini azaltma konusunda oldukça başarılı olduğunu göstermektedir. Örneğin, Pinketon ve arkadaşları (2008) tarafından yürütülen bir çalışma kapsamında ergenlik dönemindeki bireylerde medya okur-yazarlığı eğitiminin (cinsel içerikli yayınlara odaklı) yararları incelenmiştir. Sonuçta medya okuryazarlığı eğitimi alan ergenlerin; akranlarının daha az cinsellik yaşadığını tahmin ettikleri, cinselliği geciktirme konusunda kendilerine daha fazla güvendikleri, cinsel mitlerin daha fazla farkında oldukları ve cinsel eylemler sonucunda daha az toplumsal kazanç beklentisi (akran grubu arasında daha saygın görünmek gibi) içerisinde oldukları gösterilmiştir. Yakın dönemde yapılan iki çalışmada da (Pinkleton ve ark., 2012; Pinkleton ve ark., 2013) ergenlerle ön test-son test ölçümlü deneysel çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmaların sonucunda da, medya okur-yazarlığı eğitimi gören ergenlerin; medyanın etkileri konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları, medyada sunulan cinselliğin gerçeklikten uzak olduğuna daha fazla inandıkları, cinsellik konusunda olumsuz beklentilere daha fazla sahip oldukları (bulaşıcı hastalıklar gibi), cinselliği erteleme konusunda kendilerine daha fazla güvendikleri gösterilmiştir.

Yakın dönemde ülkemizde de medya okur-yazarlığı eğitimi verilmekte ve bu yolla öğrencilerin medyada maruz kaldıkları yayınlar hakkında düşünme becerisi kazanmaları hedeflenmektedir (M.E.B. ve R.T.Ü.K, 2006). Ancak bu eğitimde cinsel içerikli yayınların etkisini gidermeye yönelik özel bir bölüm bulunmamaktadır. Ergenlerin eğitim sonucunda kazandıkları eleştirel izleme becerilerini cinsel içerikli yayınlar konusunda da kullanabilecekleri düşünülebilir. Ancak, bu eğitim cinsel içerik veya şiddet içeriği gibi konuların kendine has özellikleri de ayrıca ele alınarak sunulabilirse, cinsel içerikli yayınların olumsuz etkilerinin en aza indirilebileceği düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde ergenlik dönemindeki bireyler günlerinin büyük bir bölümünü çeşitli medya yayın organlarının (televizyon ve internet gibi) karşısında geçirmektedir (TÜİK, 2013, 2014). Ayrıca filmler, televizyon, müzik klipleri ve

internet gibi pek çok medya yayınında cinsel içerikli öğeler sözlü veya görüntülü bir biçimde yer alabilmektedir (Kunkel ve ark, 2003) ve bu yayınların özellikle cinsel açıdan deneyimsiz olan ergenler açısından pek çok olumsuz etkisi bulunmaktadır (Brown ve L'engle, 2009; Çetin ve ark., 2008). Bugün ergenlik döneminde olan bireylerin yarının yetişkinleri olacağı düşünüldüğünde, medyada gösterilen cinsel içerikli yayınların olumsuz etkileri ve bu etkileri azaltma konusunda alınabilecek önlemler ayrı bir önem kazanmaktadır.

Medyada sunulan cinsel içerikli yayınların bu makalede üzerinde durulan olumsuz etkileri anne-babaları ve politika yapıcılarını uyarıcı niteliktedir. Anne-babalara, çocuklarının medya tüketimini onlarda bir tepkisellik oluşturmayacak düzeyde kısıtlamaları önerilebilir. Bu kısıtlayıcı düzenlemelerin, çocukların medyada sunulan cinsel içerikli yayınlardan daha az etkilenmesini sağlayabileceği düşünülmektedir. Politika yapıcılara da koruyucu sembollerin daha işlevsel bir biçimde kullanımının sağlanması gerekliliği önerilebilir. Bu işaretlerin, ebeveynleri bilgilendirme konusunda oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Buna karşın, ergenlerin psikolojik tepkisellik geliştirmemesini sağlayacak yeni uyarıcı sistemlerin geliştirilmesinin oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, politika yapıcılara medya okur-yazarlığı eğitimi içeriğine cinsel içerikli yayınların etkisini azaltabilecek özel bölümler konulması ya da ergenlere yönelik sadece cinsel içerikli yayınların etkisini azaltmaya yönelik eğitimler sunulması önerilebilir. Bu eğitimler, medyadaki cinsel içerikli yayınların etkisini azaltma konusunda belki de en başarılı yöntem olarak görülmektedir. Dolayısıyla, bu eğitimlerin birincil çözüm yöntemi olarak düşünülmesi daha yararlı olabilir.

Medya okur-yazarlığı eğitiminin cinsel içerikli yayınlara uyarlanmasının işaret ettiği olumlu sonuçlar (Jeong, Cho ve Hwang, 2012) ergenlerin ebeveynleri veya eğitim sistemi tarafından cinsellik konusunda bilinçlendirilmesinin olumlu sonuçlar doğurabileceğine işaret etmektedir. Bireyler ergenlik döneminde cinsellik yoluyla bulaşabilecek hastalıklar, prezervatif kullanımı, cinsel ilişki veya riskli cinsel davranışlar konusunda yeterli bilgiye sahip olurlarsa, medyadaki cinsel içerikli yayınlardan da daha az etkilenebilirler. Ancak, ülkemizde ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilerde cinsel ilişkiye dair konuların çok fazla konuşulmuyor olması (Bulut ve Gölbaşı, 2009) internet, filmler ve televizyon gibi medya yayınlarını ergenlerin birincil bilgi kaynağı haline getirebilir. Bu durum da medyada sunulan cinsel içerikli yayınların etkisini arttırabilir. Bu nedenle, ebeveynlere ergenlik dönemindeki çocuklarıyla cinsellik ve olası riskli sonuçları hakkında konuşmaları önerilebilir. Politika yapıcılara ise eğitim müfredatına daha ilköğretimden başlanılarak cinsellik hakkında bilgilendirici programlar konulması önerilebilir.

Cinsel içerikli yayınların etkisini azaltma konusu ele alınırken sadece sansür-özgürlük odaklı bir yaklaşımın da sorunun çözümünü zorlaştırabileceği düşünülebilir. Bu yayınların olumsuz etkilerinin olduğu açıktır. Ancak sorunu çözmek için bu yayınların ortadan kaldırılması, içeriklerin sansürlenmesi ya da yayın yapanlara cezalar uygulanması gibi çözümlerin yayın ve erişim özgürlükleriyle bağdaşmayacağı da görülmelidir. Kaldı ki, akıllı telefon ve internet kullanımının böylesine yaygınlaştığı bir dönemde bu yayınları tamamen engellemenin imkansız olduğunu tahmin etmek güç değildir. Bu nedenle, bu yayınların etkisini azaltmak için diğer ülkelerde denenmiş ve başarılı olan medya okur-yazarlığı eğitimleri gibi çözümlere odaklanılması daha yararlı olabilecektir.

Bu makalede ergenlik dönemindeki bireylerin cinsel içerikli medyaya maruz kalma sonucunda yaşayabilecekleri erken dönem cinsel ilişki, erken hamilelik ve çocuk sahibi olma, cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma, cinsellikle ilgili kalıp yargılara sahip olma gibi önemli sorunlar ele alınmıştır. Dolayısıyla makale daha çok ortaya çıkan sorunlarla ve çözüm yollarıyla ilgilenmektedir. Ancak bu yaklaşım, cinsel içerikli yayınlara tamamı ile karşı olmak ya da ergenlik dönemindeki bireylerin cinsel ilgisini engelleme çabası olarak görülmemelidir.

Son olarak, ülkemizde medyadaki cinsel içerikli yayınlarla ilgili içerik analizi çalışmaları ve ampirik çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, öncelikle yerel yayınların ne düzeyde cinsellik içerdiğine ilişkin içerik analizi çalışmalarının yapılması önemlidir. Ayrıca, ülkemizde yaşayan ergenlerin bu yayınlardan etkilenme biçimleri ve bu etkilerin azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması bu sorunların yerel düzeyde tespiti ve çözümü için yararlı olabilir. Bu derleme çalışmasında sunulan bilgilerin ülkemiz alan yazımına bu açıdan katkı sağlamış olması umulmaktadır.

Kaynaklar

- Ashby, S. L., Arcari, C. M. ve Edmonson, M. B. (2006). Television viewing and risk of sexual initiation by young adolescents. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 160(4), 375-380.
- Baams, L., Overbeek, G., Dubas, J. S., Doornwaard, S. M., Rommes, E. ve van Aken, M. A. (2015). Perceived Realism Moderates the Relation Between Sexualized Media Consumption and Permissive Sexual Attitudes in Dutch Adolescents. *Archives of sexual behavior*, 44(3), 743-754.
- Bijvank, M. N., Konijn, E. A., Bushman, B. J. ve Roelofsma, P. H. (2009). Age and violent-content labels make video games forbidden fruits for youth. *Pediatrics*, 123(3), 870-876.

- Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M. ve Jordan, A. (2008). It works both ways: The relationship between exposure to sexual content in the media and adolescent sexual behavior. *Media Psychology*, 11(4), 443-461.
- Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M. ve Jordan, A. (2009). How sources of sexual information relate to adolescents' beliefs about sex. *American Journal of Health Behavior*, 33(1), 37.
- Braun-Courville, D. K. ve Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 45(2), 156-162.
- Brehm, S. S. ve Brehm, J. W. (1981). Psychological reactance. New York: Wiley.
- Brown, J. D. ve L'Engle, K. L. (2009). X-rated sexual attitudes and behaviors associated with US early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research*, 36(1), 129-151.
- Brown, J. D., L'Engle, K. L., Pardun, C. J., Guo, G., Kenneavy, K. ve Jackson, C. (2006). Sexy media matter: exposure to sexual content in music, movies, television, and magazines predicts black and white adolescents' sexual behavior. *Pediatrics*, 117(4), 1018-1027.
- Brown, J. D. ve Newcomer, S. F. (1991). Television viewing and adolescents' sexual behavior. *Journal of Homosexuality*, 21, 77-91.
- Bulut, F. ve Gölbaşı, Z. (2009). Adolesan Kızların Cinsellikle İlgili Konularda Anneleri ile Olan İletişimlerinin Değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(1), 27-36.
- Bushman, B. J. ve Cantor, J. (2003). Media ratings for violence and sex: Implications for policymakers and parents. *American Psychologist*, 58(2), 130.
- Chandra, A., Martino, S. C., Collins, R. L., Elliott, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E. ve Miu, A. (2008). Does watching sex on television predict teen pregnancy? Findings from a national longitudinal survey of youth. *Pediatrics*, 122(5), 1047-1054.
- Collins, R. L., Elliott, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E., Kunkel, D., Hunter, S. B. ve Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics*, 114(3), 280-289.
- Collins, R. L., Martino, S. C., Elliott, M. N. ve Miu, A. (2011). Relationships between adolescent sexual outcomes and exposure to sex in media: Robustness to propensity-based analysis. *Developmental psychology*, 47(2), 585-591

- Çetin, S., Bildik, T., Eremiş, S., Demiral, N., Özbaran, B., Tamar, M. ve Aydın, C. (2008). Erkek ergenlerde cinsel davranış ve cinsel bilgi kaynakları: sekiz yıl arayla değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 390-397.
- Davis, S. ve Mares, M. L. (1998). Effects of talk show viewing on adolescents. *Journal of Communication*, 48(3), 69-86.
- Decock, J. ve Van Looy, J. (2011). Forbidden or Promising Fruit? An experimental study into the effects of warning labels on the purchase intention of digital gamers. In Think Design Play: 5th International DiGRA Conference (DIGRA-2011). Ghent University, Department of Communication studies.
- Fisher, D. A., Hill, D. L., Grube, J. W., Bersamin, M. M., Walker, S. ve Gruber, E. L. (2009). Televised sexual content and parental mediation: influences on adolescent sexuality. *Media psychology*, 12(2), 121-147.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. ve Signorielli, N. (1994). Growing up with television: The cultivation perspective. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Gottfried, J. A., Vaala, S. E., Bleakey, A., Hennessy, M. ve Jordan, A. (2013). Does the effect of exposure to TV sex on adolescent sexual behavior vary by genre? *Communication Research*, 40, 73-95.
- Häggröm-Nordin, E., Hanson, U. ve Tydén, T. (2005). Associations between pornography consumption and sexual practices among adolescents in Sweden. *International journal of STD & AIDS*, 16(2), 102-107.
- Hennessy, M., Bleakley, A., Fishbein, M. ve Jordan, A. (2009). Estimating the longitudinal association between adolescent sexual behavior and exposure to sexual media content. *Journal of Sex Research*, 46(6), 586-596.
- Hobbs, R. (1998). The seven great debates in the media literacy movement. *The Journal of Communication*, 48, 16-32.
- Jackson, C., Brown, J. D. ve L'Engle, K. L. (2007). R-rated movies, bedroom televisions, and initiation of smoking by white and black adolescents. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 161(3), 260-268.
- Jeong, S. H., Cho, H. ve Hwang, Y. (2012). Media literacy interventions: A meta-analytic review. *Journal of Communication*, 62(3), 454-472.
- Jones, K. (1997). Are rap videos more violent? Style differences and the prevalence of sex and violence in the age of MTV. *The Howard Journal of Communications*, 8, 343-356.
- Kaestle, C. E., Halpern, C. T. ve Brown, J. D. (2007). Music videos, pro wrestling, and acceptance of date rape among middle school males and females: an exploratory analysis. *Journal of Adolescent Health*, 40(2), 185-187.

- Kistler, M. E. ve Lee, M. J. (2009). Does exposure to sexual hip-hop music videos influence the sexual attitudes of college students?. *Mass Communication and Society*, 13(1), 67-86.
- Kunkel, D., Biely, E., Eyal, K., Cope-Farrar, K., Donnerstein, E. ve Fandrich, R. (2003). *Sex on TV 3: A biennial report of the Kaiser Family Foundation*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.
- Larson, M. S. (1996). Sex roles and soap operas: What adolescents learn about single motherhood. *Sex Roles*, 35(1-2), 97-110.
- L'Engle, K. L., Brown, J. D. ve Kenneavy, K. (2006). The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *Journal of Adolescent Health*, 38(3), 186-192.
- Martino, S. C., Collins, R. L., Kanouse, D. E., Elliott, M. ve Berry, S. H. (2005). Social cognitive processes mediating the relationship between exposure to television's sexual content and adolescents' sexual behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 914.
- Martino, S. C., Collins, R. L., Elliott, M. N., Kanouse, D. E. ve Berry, S. H. (2009). It's better on TV: Does television set teenagers up for regret following sexual initiation?. *Perspectives on sexual and reproductive health*, 41(2), 92-100.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2008). Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. Erişim Tarihi: 13 Ocak 2015. http://www.meb.gov.tr/earged/earged/TV_izleme.pdf
- M.E.B ve R.T.Ü.K (2006) İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ve kılavuzu.
- Nalkur, P. G., Jamieson, P. E. ve Romer, D. (2010). The effectiveness of the motion picture association of America's rating system in screening explicit violence and sex in top-ranked movies from 1950 to 2006. *Journal of Adolescent Health*, 47(5), 440-447.
- Nathanson, A. I. (2001). Parent and child perspectives on the presence and meaning of parental television mediation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(2), 201-220.
- Nikken, P. ve de Graaf, H. (2013). Reciprocal relationships between friends' and parental mediation of adolescents' media use and their sexual attitudes and behavior. *Journal of youth and adolescence*, 42(11), 1696-1707.
- O'Hara, R. E., Gibbons, F. X., Gerrard, M., Li, Z. ve Sargent, J. D. (2012). Greater exposure to sexual content in popular movies predicts earlier sexual debut and increased sexual risk taking. *Psychological Science*, 23(9), 984-993.

- O'Hara, R. E., Gibbons, F. X., Li, Z., Gerrard, M. ve Sargent, J. D. (2013). Specificity of early movie effects on adolescent sexual behavior and alcohol use. *Social Science & Medicine*, 96, 200-207.
- Pardun, C. J. (2002). Romancing the script: Identifying the romantic agenda in top-grossing movies. In J. D. Brown, J. R. Steele & K. Walsh-Childers (Eds.), *Sexual teens, sexual media: Investigating media's influence on adolescent sexuality* (pp. 211–226). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Pardun, C. J., L'Engle, K. L. ve Brown, J. D. (2005). Linking exposure to outcomes: early adolescents' consumption of sexual content in six media. *Mass Communication & Society*, 8(2), 75-91.
- Parkes, A., Wight, D., Hunt, K., Henderson, M. ve Sargent, J. (2013). Are sexual media exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers' early sexual behaviour?. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1121-1133.
- Peter, J. ve Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit material on the internet. *Communication Research*, 33, 178–204.
- Peter, J. ve Valkenburg, P. M. (2007). Adolescents' exposure to a sexualized media environment and notions of women as sex objects. *Sex Roles*, 56, 381–395.
- Peter, J. ve Valkenburg, P. M. (2008). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and sexual preoccupation: A three-wave panel study. *Media Psychology*, 11(2), 207-234.
- Peter, J. ve Valkenburg, P. M. (2009a). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and sexual satisfaction: A longitudinal study. *Human Communication Research*, 35(2), 171-194.
- Peter, J. ve Valkenburg, P. M. (2009b). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407-433.
- Pinkleton, B. E., Austin, E. W., Cohen, M., Chen, Y. C. Y. ve Fitzgerald, E. (2008). Effects of a peer-led media literacy curriculum on adolescents' knowledge and attitudes toward sexual behavior and media portrayals of sex. *Health Communication*, 23(5), 462-472.
- Pinkleton, B. E., Austin, E. W., Chen, Y. C. Y. ve Cohen, M. (2012). The role of media literacy in shaping adolescents' understanding of and responses to sexual portrayals in mass media. *Journal of Health Communication*, 17(4), 460-476.
- Pinkleton, B. E., Austin, E. W., Chen, Y. C. Y. ve Cohen, M. (2013). Assessing Effects of a Media Literacy-Based Intervention on US Adolescents'

- Responses to and Interpretations of Sexual Media Messages. *Journal of Children and Media*, 7(4), 463-479.
- Ragsdale, K., Bersamin, M. M., Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Kerrick, M. R. ve Grube, J. W. (2013). Development of sexual expectancies among adolescents: Contributions by parents, peers and the media. *Journal of Sex Research*. Advance online publication.
- Steele, J. R. (1999). Teenage sexuality and media practice: Factoring in the influences of family, friends, and school. *Journal of Sex Research*, 36(4), 331-341.
- Steele, J.R. ve Brown, J.D. (1995). Adolescent room culture: Studying media in the context of everyday life. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(5), 551.
- Strasburger, V. C. ve Donnerstein, E. (1999). Children, adolescents, and the media: Issues and solutions. *Pediatrics*, 103, 129-139.
- R.T.Ü.K (2012). Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. Ankara: Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı.
- TÜİK (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı Ve Medya. Erişim tarihi: 13 Ocak 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>
- TÜİK (2014). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Erişim tarihi: 13 Ocak 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198>
- Vandenbosch, L. ve Eggermont, S. (2012). Maternal attachment and television viewing in adolescents' sexual socialization: Differential associations across gender. *Sex Roles*, 66(1-2), 38-52.
- Vandenbosch, L. ve Eggermont, S. (2013). Sexually explicit websites and sexual initiation: Reciprocal relationships and the moderating role of pubertal status. *Journal of Research on Adolescence*, 23(4), 621-634.
- Ward, L. M. (2002). Does television exposure affect emerging adults' attitudes and assumptions about sexual relationships? Correlational and experimental confirmation. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 1-15.
- Ward, L. M. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23(3), 347-388.
- Ward, L. M. ve Friedman, K. (2006). Using TV as a guide: Associations between television viewing and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 16(1), 133-156.

- Ward, L. M., Hansbrough, E. ve Walker, E. (2005). Contributions of music video exposure to black adolescents' gender and sexual schemas. *Journal of Adolescent Research*, 20(2), 143-166.
- Wingood, G. M., DiClemente, R. J., Bernhardt, J. M., Harrington, K., Davies, S. L., Robillard, A. ve Hook III, E. W. (2003). A prospective study of exposure to rap music videos and African American female adolescents' health. *American Journal of Public Health*, 93(3), 437-439.
- Woodard, E. H. (2000). Media in the home 2000: The fifth annual survey of parents and children. Philadelphia: Annenberg Public Policy Center.